

שמעתא עמיקתא

גליון תק"נ | פרשת וזאת | תשפ"ג | קהילת הניכוי הישיבות | רמות ב' | ירושלים תובכ"א

פניני הלכה

קבע מזוזה מתחת לשליש העליון האם חוזר וקובעה בברכה

א. איתא **במנחות** (ג) א"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל **מצוה** להניחה בתחילת שליש עליון (פרשיי - ימודד בלמטה שני שליש הפתח ולכשיכנס לתחילת שליש העליון יתן המזוזה). ורב הונא אמר מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקורה טפח וכל הפתח כולו כשר למזוזה. אמר רב הונא בריה דרב מיטיבי מגביה מן הקרקע טפח ומרחיק מן הקורה טפח וכל הפתח כולו כשר למזוזה דברי ר' יהודה, ר' יוסי ואמר וקשרתם וכתבתם מה קשירה בגובה אף כתיבה בגובה. בשלמא לרב הונא הוא דאמר כר' יהודה, אלא לשמואל דאמר כמאן לא כר' יהודה ולא כר' יוסי (פרשיי - אף נתינת מזוזה בגובה הפתח, ומשמע סמוך לתקרת הפתח יניחנה, ולא כשמואל דאמר בתחילת שליש העליון מלמטה למעלה). אמר רב הונא בריה דרב נתן לעולם כר' יוסי, ומאי תחילת שליש עליון דקא אמר, להרחיקה, שלא ירחיקה מן הקורה של מעלה יותר משליש (פרשיי - כלומר יותר משליש לא ירחיקנה מן הקורה, ולעולם כר' יוסי).

וכת' **הרא"ש** (הלי מזוזה סי' י) - א"ר זירא אמר רב מתנא אמר שמואל מצוה להניחה בתחילת שליש העליון, פי' שלא ירחיק מן המשקוף יותר משליש גובהו של פתח, אבל יכול לתתה בגובהו של פתח עד המשקוף. ומבואר דס"ל דלמסקנת הגמי' א"צ להניחה לכתחילה דוקא בתחילת השליש העליון [ומאי דקאמר בגמי' בתחילת שליש עליון, היינו משם ומעלה], וכן אין מצוה להניחה דוקא בגובה השליש העליון [והא דקאמר בגובה, היינו בשליש העליון]. ויכול להניחה אפי' סמוך למשקוף, וא"צ להרחיק טפח מן המשקוף.

אולם **הרמב"ם** (פי' הי"ב) כת' היכן קובעין את המזוזה, בתוך חלל הפתח בטפח הסמוך לחוף בתחילת שליש העליון של גובה השער. ואם קבעה למעלה מזה כשרה, והוא שירחיקנה מן המשקוף טפח. ומבואר דס"ל דאף למסקנת הגמי' מצוה להניחה בתחילת שליש עליון לכתחילה. ואף לדעת ר' יוסי בעי להרחיקה טפח מהמשקוף.

והנה **הטור** (סי' רפ"ט) אחר שהביא דברי הרא"ש והרמב"ם כתב דנראה דאם שינה באלו המקומות אינו מעכב רק שתהיה בצד ימין. וכ"כ **הב"י** (שם) בשם **הר' מנוח** דאם קבעה למטה משליש כשרה, ובלבד שתהא רחוקה מהמפתח ג"ט.

אולם **הב"י** כתב דלא נהירא, דמדברי הרמב"ם נראה דלמטה משליש העליון פסולה, וכן נראה מפשטא דהברייתא בגמי'. ע"כ. וכ"כ **הב"ח** (שם).

וז"ל **השו"ע** (סי' רפ"ט סי"ב) - ואיזהו מקום קביעתה וכו' בתחילת שליש העליון של גובה השער, ואם קבעה למעלה מזה כשרה. ע"כ.

וכתב שם **הש"ך** (ד) - אבל למטה משליש העליון פסול. כ"פ **הב"י** והב"ח. [ועיי' שם **בנקודת הכסף** דנחית לבאר מנהג העולם להניחה בגובה הפתח כדעת הרא"ש, ולא בתחילת שליש העליון כדעת הרמב"ם]. ועיי' **בנה"ש** (סי' ס) דכתב דנלעני"ד אף להרמב"ם י"ל דאם הניחה למטה משליש העליון כשרה.

ב. והנה **בירושלמי** (מגילה פי' הי"ב) אמרינן - ודא מזוזה היבתי ליה היכא, ר' זעירא רב יהודה בשם שמואל משלשו ונותנו בתחילת שליש העליון וכו'. בר טברי שאל לר' יצחק הגע עצמך שהיה שער גבוה, א"ל נותנה כנגד כתפיו, בית מדרשיה דר' חנינה עביד כך.

וכת' **התוס'** (ג) ד"ה וימא) דבירושלמי משמע דכשהפתח בגובה הריבה מניחה כנגד כתפיו, וחולק על הש"ס שלנו. אולם **המרדכי** (סי' תתקס"א) כתב דר"י היה מסופק אם הירושלמי פליג אתלמודא דידן דלא פליג בין פתח נמוך לגבוה. ומיהו נראה דלמעלה מכתפיו לא יניחנה אם הפתח גבוה כ"כ, ושלא יניחנה לעולם במקום שאינה נראית לו, וכן משמע הלשון כדי שיפגע במצוה, כדאמרינן (ג) מניחיה בפתח הסמוך לה"ר כדי שיפגע במצוה מיד (לפנינו הגי' במזוזה מיד). ע"כ.

ואף **הראב"ן** (פי' מהל' מזוזה הי"ב) הגיה על מ"ש הרמב"ם דמקומה בתחילת השליש העליון - א"א אמרו בירושלמי הגע עצמך שהיה שער גבוה מניחה כנגד כתפיו ודיו. ועיי' **בב"ח** (סי' רפ"ט) דהביא דבריהם, וכתב דנקטינן כדברי המרדכי והראב"ד.

משיעורי הרה"ג הרב יוחנן בורגר שליט"א מו"ץ וראש כולל הוראה רמות ב'

שמעתא אליבא דהלכתא

האם מותר לזרו לידה בשבת

א. זירו לידה. **ב.** אין צורך רפואי לזרו. **ג.** חיוב של עוקר בעל חי ממעי אימו. **ד.** לסוברים שבהיגת עובר אין לאו דלא תרצא. **ה.** עוקרו ממעי אימו ואינו מפילו. **ו.** יושבת על המשבר / התחילו צירים. **ז.** לקיחת תרופה הגורמת להתפתחו צירים / גרמא. **ח.** מסייעת בשעת הלידה. **ט.** חיתוך חבל הטבור.

י. זירו מערב שבת או בשבת כשתלד בשבת.

א. זירו לידה

איתא **בנדה** (ה) "ויתן ה' לה הריון" (רות פ"ד) הריון בגימטריא מאתן ושבעים וחד הון, ע"כ. מבואר שזמן ההריון הוא 271 יום. והיינו ט' חדשים של ל' יום. **ובאבן עזרא** (שמות פ"ב פס' ב) כת' שהוא יכול להימשך עד 287 יום והיינו ט' חדשים של 31 יום. וכת' **הרמ"א** (הא"ע סי' קט"ט) שא"ע"פ שבזמן חז"ל נשים ילדו בסוף התשיעי, בזמננו השתנו הטבעים וילדות אף לפני כך. והנה בעשרות השנים האחרונות התפתח בעולם הרפואה אפשרות לזרו לידה באופן יזום. ויש כמה אופנים לעשות זאת, א' באופן מכני כגון ע"י פעולה ידנית הנקראת סטרפינג והוא הפרדת קרומי השק מהרחם, תהליך זה עלול להשפיע רק אחרי יום או יותר. **ב'** ע"י תרופה דרך הפה או דרך הוריד. **ג'** ע"י אמצעים טבעיים כגון תרגילים מסוימים וכדו'.

ב. אין צורך רפואי לזרו

ועיי' **באג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ע"ד ואו"ח ח"ד סי' קה אות ה) שכת' שאין לזרו לידה שלא במקום סכנה, כי להולד טוב להיות ברחם עד הזמן הלידה, ואף כיש אומדנא מהרופאים שלהולד ליכא שוב תועלת, מ"מ כיון שעצם הלידה הוא ענין סכנה אין להקדימה, ויתרה מזו באמת לידה בזמנה כדרך הנשים לא נחשב לסכנה כלל, דמאחר שכן ברא השי"ת בודאי ברא שיהיה לברכה ולא לסכנה, וגם הא ציוה בחיוב עשה להוליד בנים ולא מסתבר שיהיה הציווי ליכנס בסכנה בשביל קיום עשה, אלא צ"ל שאין בזה סכנה כלל, אבל כשרוצין להקדים לידה שלא כפי שהיה צריך להיות ליכא ע"ז הבטחתו, וממילא נכנסה לידה שלולה הבטחת השי"ת הרי זה סכנה, ולכן אסור לעשות תחבולות להקדים לידה, אם לא כשיש סכנה לחכות, ע"כ.

והמשנה הלכות (ח"ט סי' קפ"ד) נקט כהטעם השני של האג"מ. ומשי"כ **האג"מ** דלידה טבעית לא חשיב סכנה, לכאוי צ"ע שהרי מחללין שבת ע"ז. **והמשנה הלכות** גם עמד בזה, עיי"ש. שו"ר **שדעת החו"א** (תורת היולדת פי"א מה"א) שאם אין סכנה בהמתנה אין לזרו לידה אף כשנכנסת לחודש העשירי, א"כ נכנסה כבר ב' שבועות בחודש העשירי. [ודעת **הגרי"ק זצ"ל** (ארחות רבנו ח"א עמ' קס"א אות רכ"ט ח"ד עמ' פ"א אות מה) שאם הגיע חודש עשירי (שבוע 40) והעובר במצב שראוי להוולד מותר לזרו לידה באופן טבעי]. ומ"מ נר' דסכנה לאו דוקא, אלא כל שיש חשש נזק גופני וכדו' לעובר או לאם מותר לזרו לידה דלא גרע, ממש **בנוב"י** (יו"ד ת"י סס"ו) שמותר להסתכן לצורך פרנסה. והביאו **האב"ז** (או"ח סי' תכ"א אות י"א) ק"ו בזמננו שזירו לידה בדרך כלל אינו גורם סכנה ממשית, והכל לפי הענין ולפי חוות רפואית, וכן רבים מורים שכל שיש סיבה רפואית מותר לזרו את הלידה.

ויש לדון בענין זירו לידה בשבת כשאין חשש דפוקי"נ, אולם יש חשש סכנת אבר, נזק רפואי כל שהוא וכדו', דלרוב הראשונים אין היתר לעשות מלאכה דאוי עבור זה, האם מותרת בשבת.

ג. חיוב של עוקר בעל חי ממעי אימו

איתא **בשבת** (ה) אמר רב המדורי אמר שמואל הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב, מאי טעמא, אמר רבא בר המדורי אסברא לי לאו אמר רב ששת האי מאן דתלש כשותא מהיזמי והיגי מיחייב משום עוקר דבר מגידולו הכא נמי מיחייב משום **עוקר דבר מגידולו**, ע"כ. ופרש"י דלדל - עקר, שהפילתו על ידי דלדול זה.

והקשה **הרמב"ן** (שם ד"ה הא) ע"ז דהא גוזז ותולש כנף מן העוף כשרן חיין (ד) לא מחייבין להו משום עוקר דבר מגידולו, אלמא אין משום עוקר דבר מגידולו אלא בגדולי קרקע, וע"כ עוקר דבר מגידולו דלעיל היינו **משום נטילת נשמה** דומיא דחובל שהוא משום נטילת נשמה מאבר א' וסירכא דלישנא נקט, וכן נר' **מהרמב"ם** (המבואר להלן), ע"כ. וכן דעת **הרשב"א** (שם). ועיי' **הרמב"ם** (שבת פ"יא הי"א) שכת' דהשוותי חיוב, לא שחשש בלבד אלא כל הנוטל נשמה לזרו לידה דלא גרע, הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב. וכת' **המגיד משנה** שדעת הרמב"ם **כהרמב"ן**, ע"כ. ועיי' להלן אות ו' בשם **תוס'** שנקטו שהוא משום תולדה דגוזז. ועיי"ש שם שמבואר שהדין כן אף באשה ולא דוקא בבהמה. וכ"כ **האג"מ** (יו"ד ח"ב סי' ע"ד ד"ה דין הושיט).

ד. לפורבים שבהריונת עובר אין לאו דלא תרצא

ובשבת של מי (ה) יצא לנאדק שבת דהא **ברמב"ם** בפ"ב דה"ל רוצח מבואר שאין בהריונת עובר משום לא תרצא, וכמ"ש **הרא"ם** בפר' משפטים, וכן הוא **במאירי** (שם ג' ב' בשם גדולי הדורות. ועיי"ש שיישב דלעולם לאו דלא תרצא ליכא בעובר, אמנם משום מלאכת נטילת נשמה בשבת חיוב, כמו החובל בבהמה דחייב משום מלאכה דנטילת נשמה, וכן באיסור צידה השולח דג מן הים חייב משום נטילת נשמה, אע"פ דלא שייכא בהם איסור הריגה, דמלאכת שבת ממלאכת המשכן ילפינן וכיון דהיה צידת החלזון במשכן איכא צידה בשבת ומשום נטילת נשמה, ע"כ.

והשבט הלוי (ח"א סי' ק"ז) כתב לבאר דאע"פ שהורג עובר פטור כמבואר **באהלות** (פי"ז מ"ז), מ"מ לא גרע ממשיש **תוס'** שבת (ע"ה) דחובל חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום אף שאין נטילת נשמה וחיות בעצם, ולדעת **הרמב"ם** (פי"ה הי"ז) דס"ל דאין בחובל משום נטילת נשמה אלא משום דש, מ"מ חייב בעוברין כיון דעכ"פ עומד להיות בו נשמה וע"פ דברי חז"ל כבר נזקקה בו נשמה וכן נח נהרג על העוברין ואצל ישראל גוה"כ הוא דאינו חייב על העוברים א"כ שפיר יש בו משום נטילת נשמה, ע"כ.

ה. עוקרו ממעי אימו ואינו מפילו

ועיי' **ברש"י** הנ"ל שכת' דהכא מיירי שהפילתו ע"י דלדול זה. וכן הביא **המגיד משנה** (שם), וכן מבואר **ברמב"ן** הנ"ל. אולם **מהתוס'** דלהלן שכת' דלהוליד נכרית בכלל איסור זה, ע"כ מיירי אף שהוא חי ואינו מפילו, ולדעת ע"כ האיסור הוא משום עוקר דבר מגידולו (ויוצא מדבריהם אסור לעקור דבר מגידולו אע"פ שהוא אישך לגדול בעצמו).

ועיי' בשבת של מי (שם) שכת' שמפושט סוגיא משמע שאפ"י לא מת העובר חייב, דאי מת פשוט דחייב משום נטילת נשמה, וכן נר' **מהרמב"ם** (שם) דפסק בסתם דחייב ולא קאמר משום נטילת נשמה, אמנם דבר זה נפתח בראשונים הרמב"ן שכתב דחייב משום נטילת נשמה, ורוצה לומר כיון דגידולו תלוי בנשמת אמו אע"ז דבהאי עובר לית ליה בדידיה נשמה העוקרו חייב משום נטילת נשמה, וכ"כ **הרשב"א** והר"ן בחידושי, ע"כ. מבואר דאף אם אינו הרגו חייב משום נטילת נשמה.

ונפ"מ בזה בענין זירו לידה בשבת, דאם נימא דאין איסור אלא כשהרגו מותר לזרו לידה אף כשאין סכנה לעובר או לאמו, אבל אם נימא דאין כשהעובר חי אסור יש לדון לאסור זירו לידה.

והאג"מ (יו"ד ח"ב סי' ע"ד) תלה זאת במח' ראשונים, והיינו **דלתוס'** דס"ל דחייב משום דהוי עוקר דבר מגידולו (כמבואר להלן), חייב אף אם לא הפילה, **ולהרמב"ם** (שם) איירי דוקא שהפילה ע"י והחיוב הוא משום נטילת נשמה כדכתב שם **המגיד משנה**.

ו. יושבת על המשבר / התחילו צירים

איתא **בע"ז** (כ) סבר רב יוסף למימר, אולודי נכרית בשבתא בשכר שרי, משום איבה, א"ל אביי, יכלה למימר לה דידן דמנטרי שבתא מחללינן עלייהו, דידכו דלא מנטרי שבתא לא מחללינן, ע"כ.

והקשו **התוס'** (שם ד"ה סבר ר"י) על רב יוסף דס"ד דשרי ולאביי נמי דמשני דליכא איבה משמע הא איכא איבה שרי, היכי שרינן משום איבה מילתא דאית ביה איסורא דאוי, דאמרינן **בשבת** (ה) הושיט ידו למעי בהמה ודלדל עובר שבמעיה חייב משום עוקר דבר מגידולו **הוא תולדה דגוזז**. ותרצו ד"ל דהכא ביושבת על המשבר שחבר נעקר לצאת, א"י כיון דכלו לו חדשיו פסקו גידולו, ע"כ. וכ"כ **התלמיד רבינו יונה** (שם) דמייירי **שכבר העקו הולד ממקומו והוסיפו** (ולכא אלא איסור דרננ"ן) כן מבואר **במאירי** (שם ד"ה אמה) שכת' דכל **שינוי זמנו לצאת ונהפכו ציירה** אין עקירת דבר מגדולו נאמר בה, וכ"ש בדוקים שא"צ להושטה ודלדול שאף איסור סופרים אין בו. וכן נקט **החת"ס** (השטמות לח"מ סי' קצ"ד ד"ה ואחר) ע"פ **התוס'** הנ"ל דאיסור דרבנן מיהא איכא.

המונקו"ש (בעלמא געצויגן דײַה אױדע װײַה נקט דמשוך איבע לא שרינג אפײַ שבות של דבריהם, וואו דאמר אביי יכלה ליממר לדידכו וכו'),

מילתא בעלמא געצויגן דייא אדמוקמדי להו לוקט שאף טטלוש לא שרינג יש בו חילול שבת ולא משתרי אלא בדין דמנטרי בשתא.

ועיי **במ"א** (סי' של ס"ק ג) **שבת'** עייף **התוס'** הני"ל דליכא משום עוקר דבר מגידולו אם כבר נעקר או כלו חדשיו, אלא שסיים שם דאגן לא בקיאינן בכלו חדשיו כמ"ש באה"ע (וציין **המחצה"ש** לסימן קנ"ו סעי' ד' **ברמ"א ובב"ש** ס"ק ד') ועינ"ד ססי' ט"ו, ע"כ. וכתב **הפמ"ג** (שם) דלדידן דאין אנו בקיאינן בכלו חדשיו, כל שאין יושבת על המשבר הוה ספק דין תורה. ועיי **בכנה"ג** (יו"ד סי' קנד הנהי"ט אות א והבב"א אות ז) שהאר"ך בענין האם אחר שהולד נעקר יש איסור דרבנן או שרי לגמרי, ושוב הביא דברי **התרי"י** הני"ל שכת' להדיא שיש בזה איסור דרבנן. וכן דעת **התוספת שבת** (סי' של ס"ק ה).

והנה מלשון התרי"י מביא ענינו שכתב דהנה החתיל לצאת, ו**מהמאירי** משמע שאם הגיע זמנו והתחילו ציריה חשיב נעקר בענין זה. ונראה דהיינו תך, וע"כ כוונתו דלציר דכף שהם צירי לידה הדוחפים התינוק החוצה. ולפי"ז אף כשהיולדת היא ישראלית ומסייעת בשעת הלידה לדחוף את התינוק אין משום עוקר דבר מגדולו, וכן המילדת שרק מוציאה את התינוק אחר שודאי כבר נעקר אין לה איסור כלל, וכן הוא **בחת"ס** (יו"ד ססי' קלא סד"ה והנה בפ"ג). ועיי **בגו"ז** (אות ב).

ז. לקיחת תרופה הגורמת להתפתחו צירים / גרמא

והא ומתחייב בעוקר עובר במעי אמו, י"ל לצייר אלא בהושיט ידו למעיה ודלדל העובר דיש כאן מעשה בידים, אולם היכן עושין עיי' תרופה (אף דרך הווריד) דבר הגורם לצייר לידה, יש לדון אם הוי בכלל מעשה או גרמא.

שנינו **בשבת** (ק"ג) לירקונא דקר תרין בשיכרא ומיעקר (נהיה עקר), והקשו דמי שרי והתניא מנין לסירוס באדם שהוא אסור ת"ל (ויקרא פכ"ב פס' כד) "ובארצכם לא תעשו", בכס לא תעשו דברי רבי חנינא. ופרקינן הני מילי היכא דקא מיכוין, הכא מעצמו הוא, דאמר רבי יוחנן הוצה שיסרס תרגול טיול כרבלתו ומסתרס מאליו, ע"כ.

ועיי **ברמב"ם** (אסי'ב שם הי"ב) **שפסק** שהמסקה עיקרין לאדם או לשאר מינים כדי לסרסו, הי"ז אסור ואין לוקין עליו. וכן פסק **השו"ע** (אה"ע ע"ג סי' ע). ועיי **במאירי** (שבת ק"ג) שסירוס זה אינו אלא מדרבנן. וכן דעת המח"ש עייאש **בבית יהודה** (ח"י"ב סי' מו). אולם דעת ה**תניבות לשבת** (שם **במאירי**) **והתורת חסד** (אה"ע סי' לח אות ה) דאסור מהי"ת אלא שחוקין על זה.

והחת"ס (אה"ע ח"יא סי' כ"ד והנה להרמב"ם) כת' **דלרמב"ם** ורוב הפוסקים בשותה כוס עיקרין ואינו עושה מעשה בידים ליכא איסורא דאין, והיינו כמ"ש **בעצי ארזים** דבכל התורה היכי דכתיב ל"ת, עש"י אסור הגרמא שרי, כמו במחיקת השם בשבת, עיי"ש. **ובבית אפרים** (אה"ע סי' ב) כתב דכוס עיקרין הוי גרמא, וכתיב ובארצכם לא תעשו, עשייה הוא דאסור הא גרמא שרי, ולכן לרפואה מותר.

ועיי **בבית יהודה** (ח"יא אה"ע סי' יד) שנקט בענין הפלה דבכה"ג אסור מדרבנן. **והחז"א** (אה"ע סי' יב וסי"ג) וסי' ד"ה ומדבר'ו) נקט דשתיית כוס עקרין לאיש אסור מדרבנן. ועיי עוד **באג"מ** (יו"ד ח"א ססי' פג) **ובאוה"פ** (ש"א טו), ואכמ"ל.

ועכ"פ לפי"ז בני"ד אינו אלא גרמא, ועיי **ברמ"ג** (שם) שספק בשי' של"ד (שם) שפסק דבמקום פסידא מקילינן בגרמא. וכת' **במנח"ש** (ח"י"ב ססי' כז) דה"ה לצורך מצוה או לצורך חולה שאב"ס שרי. ועיי עוד בענין גרמא בשבת **בשמעתא עמיקתא** גליון רנ"ד. אלא דהיכן שהזירוהו הוא דרך אינפוזיה יש בזה משום חובל עיי' הוצאת דם מהוריד, ועיי **בשמעתא עמיקתא** גליון תקמ"ח מה שכתבנו בזה. ובזירוהו עיי' סטרפינג קרוב לפס"ר שיצא דם ויש משום חובל (אלא שהוא מדרבנן כי א"צ לדם). וכמן כן עיי' נתינת תרופות לזירוהו יש לדון משום איסור גורת סממנים כדאיתא **בשו"ע** (סי' שכח סעי' א'), עיי' בזה **בשמעתא עמיקתא** גליון ר"ז.

ה. חיתוך חבל הטבור

איתא **בשבת** (ט"ב) קושרין הטיבור רבי יוסי אומר אף חותכין וטומנין השליא כדי שיחם הולד כו', ואמר ר"נ אמר רבה בר אבوه אמר רב כל האמור בפרשת תוכחה עושין לחיה בשבת, שניא "ומולדותיך" וגו' מכאן שמייילדים את הולד בשבת, "לא כרת שרך" מכאן שחותכין הטיבור בשבת כו'. ועיי **בתוס'** (ד"ה כל) שכתבו דבאמת לאו מקרא מפיק, אלא מסתמא כיון שבא בפרשת תוכחה א"כ צער הוא אם אין עושין והקילו חכמים לעשות ובכולן אין בהן איסורא דאין, ע"כ.

וכן פסק **השו"ע** (או"ח סי' של סעי' ה) שולד שנולד, עושין לו כל צרכיו ומרחיצינן אותו ומולחינן אותו וטומנין השליא כדי שיחם הולד וחותכין את הטיבור כו'. וכת' עיי' **המ"א** (ס"ק ג) בשם **התוס'** הני"ל דהיינו טעמא משום דבכולהו יש לו צער אם אין עושין וכיון דלית בהו מלאכה דאין שרו רבנן. ועיי **במ"ג** (שם) דמשמע דחתיכת טבור לאו איסור תורה, ועיי"ש דהיינו טעמא לפי שמסתמא אין יוצא דם מהטבור, כמו שמצינו בענין מליחת בשר (עיי' יו"ד סימן ע"ה סעי' א' ופ"מ"ג ש"ד ס"ק ג) לגבי מעיים שאם לא ניכר בהם אדמומית אין חוששים שמא יש בהם דם, וא"צ למלוח צד הפנימי של המעיים אלא צד החיצון שיש בו דם מבחוץ, ומשום גוזז י"ל דליכא כי יי"ל דאינו מחובר, עיין סימן שכ"ח סעיף ל"א, עיי"ש. **והתה"ל"ז** (אות ה) כת' דאף אם יוצא דם הרי א"צ לדם וקיי"ל דמשאצ"ל אינו אלא מדרבנן. ומה"ט נמי אין משום גוזז כי א"צ כלל לדבר הנגזז. **והאבני"ז** (סי' קלא אות ז) כת' דאין חייבים על גוזז אלא בחותך דבר ממקור גידולו כגון ישער הצומח מהעור, אך הטיבור אינו גדל מן הולד אלא מהאם.

אבל בקובץ על הרמב"ם (פ"ב הי"א) כת' **בשם השו"שנים לדוד** (פ"י"ח על תוה"ט ד"ה מהחל"ק) דחתיכת הטיבור הוי איסור תורה, ובכלי חייב חטאת דלא גרע מציצין שלא פירשו רובן שמבואר **בשבת** (ע"ד) שהחותכן בכלי חייב חטאת. **והתפאר"י** (עיי' פ"ב מ"א אות ה) נקט דהוי משאצ"ל. **והחת"ס** (יו"ד ססי' קלא) כת' באופן פשוט דהוי מלאכה דאין. **ובחלקת יעקב** (ח"י"ב סי' נה אות ה) כת' שאף **שמהתוס'** שהביא המ"א נראה שהוא מדרבנן, **מהרמב"ם** (פ"ב הי"א) יש לדייק שהוא מה"ת דהוי מכה בפטיש כי מתקן עיי' חיתוכו.

ועיי **במ"ב** (שם ס"ק כז) שהביא בשם המ"א דאינו כ"א שבות, ושבספר קובץ ה**רמב"ם** הביא דיש בזה איסורא דאין ורק הכא מותר עיי"ש, ע"כ. ועיי **במ"ב** (סי' כ) **ובבה"ל** (ד"ה הולד) שהביא מח' האם יש במניעת עשיית דברים אלו משום סכנה, ומסיק שעיי' עכו"ם ודאי יש להקל. **ובערוה"ש** (אות יב) כת' דאם א"א בזה עיי' עכו"ם יעשה ישראל דספק נפשות להקל.

י. זירוז מערב שבת או בשבת כשתלך בשבת

והנה עיי' הזירוהו מכניס עצמו למעב של חילול שבת מחמת פקו"נ. ויש לדון אם מותר לעשות כן בין כשעושה הזירוהו בער"ש ומחמת זה הלידה תהיה בשבת בין כשעושה הזירוהו בשבת עצמה.

שנינו **בשבת** (י"ט) דאין מפליגינן בספינה פחות מגי ימים קודם לשבת, בדי"א לדבר הרשות אבל לדבר מצוה שרי. וביאר **הרז"ה** (שם ברי"ף) דבפחות מגי ימים קודם השבת אסור משום שהספינה נכנסת למקום סכנה ויהיה חייב לחלל השבת מחמת סכ"נ, וגיי' קודם לשבת הוי בכלל "קמי שבתא" (כלומר סמוך לשבת) ונהי' נכמתה לדחות את השבת, והי"ה בכל מקום סכנה שאדם עתיד לחלל בו את השבת, ע"כ. וכת' **הריב"ש** (סי' יז) דמה דאסור לצאת גיי' לפני השבת דאינו אלא מדרבנן משום גזרת הרואין וזה התירו לדבר מצוה.

ומבואר שאפ"י בגוונא שיצטרך בודאי לחלל שבת מותר להפליג אפ"י ער"ש אם יוצא לדבר מצוה ובגי ימים הראשונים מותר אף לדבר הרשות. וכן פסקו **השו"ע והרמ"א** (סי' רמח סעי' ד). אלא **שהרדב"ז** (ח"ד סי' אלף קמט ע"ג) מחמיר כשיודע בודאי שיבוא לידי חילול שבת. וכן פסק **המ"ב** (פתיחת לסי' רמח וסי' כז). וכת' **הבה"ל** (ד"ה ופוסק) שבמקום שיצטרך לעבור על איסור דרבנן יש להקל.

ועיי עוד **ברז"ה** (שבת נג) שצ"ל שחמין שנשפכו בשבת קודם המילה, המילה נדחית למוצ"ש, משום שאחר המילה מחמת סכנת התינוק יצטרכו בודאי לחלל שבת כדי לחמם עוד מים עבורו. דלא **כהרמב"ן** (שם) שהתיר בזה. וכת' **בשו"ת מצפה אריה** (ח"א סי' לא) דס"ל לבעה"מ דכיון שכבר חל חובת איסור שבת עליו מוזהר מעתה שלא להכניס עצמו שיצטרך לחללו. וכת' **במנח"ש** (סי' ז ענף ב אות ו ד"ה תן אמנם) שאף לאוסרים בזה אינו אלא מדרבנן, ושכ"כ **העטרת חכמים** (או"ח סי' ז) וכן הוא **בקובץ הערות** (סי' כג אות א), דלא **לפאמרי בינה** (או"ח סי' א ד"ה אך באמת) שכת' דמשמע דזה איסור דאין. ועיי **בשמעתא עמיקתא** קל"ד בענין להכניס עצמו לאונן. ועיי **לפ"י** י"ל שבמקום חולי אפ"י אב"י או סכנת אבר שרי לעשות דבר שיגרום מצב של פקו"נ. אבל בלא"ה יש להזהר מלזרז אפילו מער"ש. ודאי דלעת בעל **הקהלות יעקב** בשם **החז"א** הובא **בקריינא דאגרתא ובתורת היולדת** (פ"יא הנה ג) דאם הגיע תחלת החודש העשירי שבת ואין סיבה רפואית לזרז הלידה באופן מייד, יש להמנע מלעשות פעולות על מנת לזרז הלידה שלא יצטרכו לחלל שבת, אלא ימתינו עד אחר השבת. ואם התארך הוא יומיים לפני שבת אין לחוש לחילול כי נחיצות מלאכות שיש בהם משום חילול הם רק שני ימים. ומ"מ עיי' **באג"מ** (שם ד"ה המשי"ב) דאף שבאין סכנה עיי' זירוהו לידה מ"מ א"צ לעשות זירוהו עיי"מ שלא יצטרך לחלל שבת מחמת לידה, כי לא חייבה תורה לבקש תחבולות נגד הטבע כדי שלא יבא לחלול שבת.

מסקנא דדינא

א' אין לזרז לידה אף כשנכנסת לחודש העשירי, וא"כ נכנסה כבר שתי שבועות בחודש העשירי או במקום שלפי הרופאים יש בהמתנה חשש סכנה או חשש לנוק גופני וכדו' לעובר או לאם. **ב'** אם אין סיבה רפואית לזרז הלידה באופן מייד, יש להמנע מלעשות פעולות לזירוהו יומיים לפני שבת כדי שלא יבואו לידי חילול שבת. ג' זירוהו לידה במקום חשש סכנה מותר בשבת, ואף אם אין חשש סכנה אלא חשש נוק רפואי כגון חולי או סכנת אבר וכדו', מותר, ואם אפשר יעשה עיי' עכו"ם. ואם יש צורך בעירוי יעשה עיי' עכו"ם או בשינוי.

והנה **הב"י** (שם) הביא דברי התוס' והמרדכי בסתמא, ולא נחית לבאר אם דברי המרדכי חולקים אדברי הרמב"ם שסתם וכתב דכל שקבעה תחת השליש העליון פסולה ולא חילק בין אף הפתח נמוך או גבוה. **והש"ך** (סי' ד') אע"פ הביא דברי הב"י והב"ח דאם קבעה למטה משליש פסולה. מ"מ כתב דכשהפתח גבוה יתננה כנגד כתפיו, ולא למעלה מכך בענין שלא יראנה. וכן הוא **בט"ז** (ס"ק ג) עיי"ש. וכן העלה לדינא **בערוה"ש** (סי' רפ"ט סי' י) דכיון דהירושלמי מבואר שכן עשו למעשה, בהכרח יש לעשות כן.

אולם **בכסף משנה** (פ"ו מה"ל מוזהה הי"ו) כתב דהרמב"ם שסתם וכתב דקובעה בתחילת שלישי העליון, סובר דמכיון שלא הוזכר ההיא דינא דהירושלמי בתלמודא דידן, משמע דלא ס"ל לתלמודא דידן הכי.

ועיי **בהעמק שאלה** (עקב ס"ק ג) דכת' דמאחר דדעת השאליות, הבחי"ג והרי"ף, שהביאו המימרא כצורתה, כדעת הרמב"ם דלמטה משליש פסולה בדיעבד. וכתב הכ"מ דלדעת הרמב"ם צריך לקבוע למעלה משליש אפ"י היא למעלה מכתפיו, ודלא כירושלמי. וכי"כ התוס' דתלמודא דידן פליג על הירושלמי. יש לזהר שלא להשפיל המזוזה למטה משליש אפ"י היא למעלה מכתפיו, שהרי לדעת הגאונים והרמב"ם ז"ל לא יצא אם הוא למטה משליש, ולהמרדכי שכתב להניח כנגד כתפיו אינו אלא לכתחילה למצוה, וא"כ טוב לחוש לראשונים ז"ל. ובהנהיגת **לחם הפנים** (סי' י"א סי' י"ח) כת' דפסק השי"ך תמוה, כיון דרוב הפוסקים ס"ל דשי"ס דילן פליג על הירושלמי, ואף לדעת הירושלמי נראה דאם שינה אינו מעכב. ואף **המהרש"ם** (ח"ג סי' רי"ט) העלה דיש להניחה בתחילת השליש העליון בכל גוונא.

ג. והנה היכא הדפתח אינו גבוה, והניחה למטה משליש, מדברי הרמב"ם נראה דאפ"י בדיעבד המזוזה פסולה, וכן מבואר בב"י, בב"ח בש"ך ובט"ז. והכי ודאי נקטינן עיקר לדינא.

מיהו לדעת הטור ור' מנוח בדיעבד המזוזה כשרה. וא"כ יש מקום לומר דהיכא דקבע המזוזה מתחת השליש העליון, כשמסירה עיי"מ לקובעה במקומה לא יחזור ויבדך, לחוש לדעת הטור ור' מנוח, דעד עתה נמי היתה כשרה.

ואכן מצינו **בגן איה חי** (ש"ש פרשת כי תבא אות ח) דכתב דלא יחזור ויבדך עליה כשנוטלה ומחזירה כראוי. כיון דאיכא דס"ל דאם קבעה תחתה השליש העליון כשר. ועיי' **בחגי אדם** דפוי"י בלוח הטעות והשמטות מחיי אדם, דמ"ש בתוך הספר (ככל טו"ו סי' ה) "ויני"ל דאע"פ שצריך להסירה ולהניחה כתי, מ"מ לעולם לא יבדך (עיי' ב"י"ח). קאי על אף הניחה לבין משליש העליון ומ"מ מאחר דמדברי הרמב"ם והב"י עולה לדינא דהמזוזה פסולה, וכן הסכמת האחרונים, נראה דהחזור ומבדך אין מזניחין אותו.

העולה לדינא - א. מזוזה שקבעה למטה מהשליש העליון של הפתח פסולה. ב. בפתח גבוה נחי' הפוסקים אב יקבענה בשליש העליון, או בגובה כתפיו. ג. אם קבע המזוזה בפתח רגיל למטה מהשליש העליון, י"א דאע"פ דהמזוזה פסולה, מ"מ כשחזור וקובעה כראוי יקבענה בלא ברכה. ונראה דהחזור ומבדך אין מזניחין אותו.

נכתב ע"י

הרה"ג הרב שמעון פלזלי שליט"א
מו"ץ הקהילה החרדית מעלה אדומים

פניני מוסר

עניני שבת קודש

לימוד התורה בשבת קדש (ג)

גודל מעלת לימוד התורה בשבת קדש - "ובזה מובן הטעם שארז"ל לא נתנו שבנות לישראל אלא לעסוק בהם בתורה, והיינו כי ישראל יש בהם כח לבנות בנין רוחני ועליוני עיי' עסק התורה, ולכך נקראו בנאים וכמ"ש חז"ל עיי'פ וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך, וזה הבנין שבונים אותו עיי' עסק התורה הוא נעשה בחלק עוה"ב, ולכן בשבת שהוא מעין עוה"ב כמ"ש חז"ל צריך להרבות בו בעסק התורה כי אז יצליחו בו יותר בבנין הרוחני.

ולכן כתבו המקובלים ז"ל דגדול הפועל הנעשה מעסק התורה ביום שבת אלף פעמים יותר מן הנעשה מעסק התורה של ימי החול, ולכן מאחר שנעשה בנין רוחני ועליוני בשבת מן עסק התורה, נאסר בשבת בנין הגשמי החמרי לגמרי, ולכן שנו במשנה הבונה מכלל ט"ל מלאכות האסורים בשבת כי הבנין הוא אב מלאכה". (כן איש חי פרשת שמות שנה ב)

נערך על ידי מוח"ס "עבודת שבת קודש"

✉ **להצטרפות לרשימת התפוצה ללא עלות ניתן לשלוח בקשה לדוא"ל:** amikta@amikta.co.il

© **שמעתא עמיקתא – לרפו"ש של חנה דינה בת צירל תחי' בתושח"י** – לשאלות והערות ניתן להתקשר לפל' 052-767-0503